

EVOLUČNÍ FYTOTERAPIE

VĚDA, SPIRITUALITA A LÉČBA Z HLUBIN PŘÍRODY

SAJAH POPHAM

Sajah Popham: Evolutionary Herbalism: Science, Spirituality, and Medicine
from the Heart of Nature

Copyright © 2019 by Sajah Popham
Translation © Roman Tadič, 2020

ISBN 978-80-7511-599-7

ISBN 978-80-7511-600-0 (epub)

ISBN 978-80-7511-601-7 (pdf)

*Věnováno Whitney,
mým kořenům a květu,
jejíž věčná láska, podobná
donekonečna se rozvíjející růži,
mě změnila v lepšího člověka.*

CHVÁLA EVOLUČNÍ FYTOTHERAPIE

„Sajah Popham přesvědčivě představuje holistický model fytoterapie, který kloubí tradiční znalosti, vědu a integraci srdce a mysli, aby vás vedl ke zdraví založenému na transformaci.“

— Rosalee de la Forêt, autorka *Alchemy of Herbs: Transform Everyday Ingredients into Foods and Remedies That Heal*

„Popham tříbí komplexní léčitelské tradice a metody, zjednodušuje je a činí stravitelnějšími. Praktické rady oplývají zobecňujícími pozorováními člověka a zároveň hojně rozlišují, aby určitému člověku byla přiřazena správná rostlina, ať už se to týká astrologie, živlů, filozofických principů, holismu nebo jakéhokoliv jiného konceptu, o němž je řeč. Kapitoly doplňují autorovy působné charakteristiky bylin. Předkládané poznatky drží při zemi Pophamův smysl pro humor, díky němuž nacházíte v obyčejných, fundamentálních vědomostech vyšší smysl. Tato kniha je povinnou četbou pro všechny vážné zájemce o fytoterapeutickou praxi.“

— Margi Flintová, registrovaná fytoterapeutka a autorka knihy *The Practicing Herbalist*

„Plodem Pophamova evolučního přístupu k fytoterapii je podrobný návod, který může být vodítkem jak pro začínající fytoterapeuty, tak pro ty, kteří již kráčeji po ‚zelené stezce‘, protože sbližuje rostliny a lidi se záměrem upozornit na celistvost života a spustit léčebný proces. *Evoluční fytoterapie* je pevně zakotvena ve starobylé moudrosti, kterou autor, dříve než ji zkombinuje

s vlastními klinickými zkušenostmi, erudovaně zhutní. Kniha tak nabízí lék transformující kořeny potíží, jimiž trpíme jako jednotlivci i jako kultura.“

- Scott Kloos, autor knihy *Pacific Northwest Medicinal Plants: Identify, Harvest, and Use 120 Wild Herbs for Health and Wellness*

„Neskutečně nádherné propojení bylinářských a ezoterických tradic vytváří pestrout mozaiku, kterou autor Sajah Popham nazývá ‚univerzální fytotherapie‘. Jde o obsáhlou studii nejen principů různých metod, ale také vzorců, které k nim neodmyslitelně patří, a způsobů jejich vzájemného prolínání. Je to povinná četba pro každého, kdo usiluje o široké poznání toho, jak nepřeborné jsou možnosti léčby, a jak se lze posunout k novému pojetí fytotherapie.“

- Pam Montgomeryová, autorka *Plant Spirit Healing* a zakladatelka Organization of Nature's Evolutionaries (ONE)

„Neúnavné společenství oddaných duší se usilovně snaží uchovat a předat dále naše bylinářské, alchymické a astrologické vědění. V každé generaci povstane hrstka průkopníků, aby založila nové školy nebo zprostředkovala alternativní přístupy. Sajah Popham dospěl k pozoruhodně syntetickému paradigmatu, které spojuje fytotherapeutickou praxi předchozích historických období s hlubokým pochopením energetických systémů, Východu i Západu.“

- Judith Hillová, pořadatelka konference „Znovuzrození medicíny“ a autorka *Medical Astrology: A Guide to Planetary Pathology*

PŘEDMLUVA

Navzdory opačnému přesvědčení, není animismus – vnímání přírody jako živé bytosti – v západním světě dávno uzavřenou kapitolou a zaniklou filosofií. Přestože jej veleknězi všeobecné mudlovské církve (nazývané „věda“) prohlásili za vyhynulý, stále žije, vydává své texty a provozuje vlastní vzdělávací systém. Klasická věda nedávno dospěla ohledně světa přírody k podobným závěrům jako animismus: je prostoupen inteligencí a komunikací, díky čemuž v něm vznikají celá společenstva, která si počínají, jako kdyby si uvědomovala sama sebe.

Napadá mě, zda tento vědou nově objevený svět není onou animistickou „živou přírodou“. Právě tam začíná naše putování, a to se spolehlivým průvodcem Sajahem Pophamem, který je i přes své mládí vybaven zkušeností nezbytnou k absolvování této cesty. Je jedním z mála mně známých lidí, kteří získali kvalifikaci ve fytoterapii, alchymii, astrologii i klasické vědě. Skloubil vše dohromady a našel společné, fundamentální kořeny, které je spojují. Avšak nic z toho by nemělo význam, kdyby zároveň nebyl občanem říše zvané „živoucí svět“. Pro animismus to není otázka víry a přesvědčení, nýbrž osobní *zkušenosti*.

Západní animismus tradičně označuje živou přírodu termínem *anima mundi*, což se překládá jako „duše světa“, nebo „živá příroda“. Animisté shledávají svět stejně živý a obdařený vědomím, jako je tomu v případě člověka. Jestliže získáme zkušenost s vlastní duší, s duší druhého a posléze s dušemi mnoha dalších bytostí, postupně se posuneme k prožitku „duše světa“. A tato duše je osobou.

Zmíněnou zkušenost nabýváme prostřednictvím svého srdce. Živou přírodu vnímáme ve chvíli, kdy zakoušíme duševní propojení s někým, koho milujeme, pocit sounáležitosti s nějakým společenstvím nebo lásku k naší matce zemi. Toto, jak objasňuje Sajah, souzní s poznatky moderní vědy. Ukazuje se, že fyzické srdce dokáže vnímat okolní prostředí s jemností, jaká není mozku dána. Toto uvědomování si není tak složité, jak by člověk předpokládal, protože se opírá o prostý princip. Srdce je elektromagnetický oscilátor a umí se

synchronizovat s jinými biologickými oscilátory, například s jiným člověkem či dokonce rostlinou. Tato synchronizace nám umožňuje zakoušet vjemy, které jsou založeny na podobnosti, souladu a empatii, ale může rovněž zprostředkovat opačnou zkušenost: odpor a antipatii. Naše nejnitternější rozhodnutí stojí na tom, jak srdce vnímá prožitky.

Vnímavost našeho srdce také probouzí cosi, čemu říkáme „intuice“, tedy schopnost rozpoznat vzorce. Jak láska, tak intuice jsou totiž založeny na podobnosti a rozdílnosti. Ze vzorců budujeme celkovou zkušenost, srdce je tudíž sídlem celistvého vědomí a také lásky, averze a volby. Ve chvíli, kdy intuitivní vnímání dospěje do okamžiku náhlého prožření, zároveň cítíme, že žijeme pravdu. Čili srdce je zdrojem našeho prožitku lásky, celistvosti a pravdy. Animisté a filozofové označovali tento způsob vnímání jako „světlo přírody“. Nastřádané poznání, založené na emočně bezpečném a holisticky úplném nazírání pravdy, vešlo do povědomí jako „moudrost přírody“ neboli *natura sophia*.

Nyní začínáme chápat, že existuje animistický vzdělávací systém, kterému se tradičně říká „škola přírody“. Jedná se o platformu, na které Sajah staví zbytek své nádherné knihy. Čerpá z vrozené inteligence přirozeného světa, země i nebe.

V této škole se vyučují předměty jako alchymie, astrologie a herbální medicína. Jestliže příroda není mrtvou věcí, nýbrž žije, potom naše věda musí vycházet ze vtělování ducha a duše do těla. Studium a aplikaci těchto transformací říkáme „alchymie“. Pokud lze v živé přírodě vysledovat nějaké vzorce, potom musíme mít jejich slovník. A zde vstupuje na scénu astrologie. Nepřináší pouze umění předpovědi, ale také skrze ni promlouvají energetické vzorce. Nesmíme zapomenout ani na naše souputníky v říši živé přírody – nerosty, rostliny a živočichy. Chtějí s námi interagovat jako naši partneři, učitelé a zdroje léčivého působení. Proto se s námi Sajah dělí o poznatky týkající se léčivých rostlin, podložené jeho bylinářskou a klinickou praxí a zkušenostmi z alchymické laboratoře. Všechno toto vědění se slévá, neboť byliny jsou alchymicky připraveny, popsány z hlediska učení o živlech a astrologie a podávány v duchu celostní medicíny, aby léčily celého člověka. Sajah pozvolna rozvíjí vizi celistvosti přírody, od drobné perly až ke globální energetické struktuře naší živé planety.

Ale je zde další stránka. Živá příroda je milující, celistvá a všeobjímající, vždy tudíž otevírá náruč a snaží se rozšiřovat zkušenost a obohacovat spiritualitu jejích zavedených obyvatel i lákat nové spřízněné duše. To znamená, že je *evoluční*, ba dokonce *koevoluční*, protože neustále pracuje skrze své obyvatele – nerosty, rostliny, zvířata a lidi. Celek vždy ovlivňuje části a každá část ovlivňuje celek.

Jak mi jednou řekl Sajah: „Když léčíme, naše duše se vyvíjí, a protože se naše duše vyvíjí, musíme léčit; jsou to dvě strany jedné mince.“ Tato synergie herbální medicíny, alchymie, astrologie a živé přírody nakonec nachází své završení v modelu *evoluční fytotherapie*. Jde o celostní léčbu, kterou v moderním světě – jenž se značně vzdálil živé přírodě, přestože k ní má tak blízko – mnoho lidí vyhledává a potřebuje. Jenže *Evoluční fytotherapie* se neomezuje na fytoterapii. Tato kniha má širší dosah. Připlouvá z dalekých, zázračných zemí jako karavela naložená kořením a drahými kameny, aby v různých oborech a směrech obohatila svět.

Matthew Wood
Sunnyfield Herb Farm,
ať už je to kdekoliv

PODĚKOVÁNÍ

Nejprve musím poděkovat svým nejdůležitějším učitelům: samotným rostlinám, jejichž vitální inteligence a léčebná moc mě proměnily v toho, kým jsem.

Dále musím poděkovat své rodině: mým matkám Elizabeth a Kathy, které mě neustále povzbuzovaly, abych šel vlastní cestou, a ukázaly mi, jak vypadá neotřesitelná víra, a také mým otcům Arthurovi a Tracymu, kteří mi vždy říkali, abych měl neustále na zřeteli svůj cíl, a naučili mě, jak je důležitá nezdolnost, kázeň a odhodlání.

Zatřetí musím poděkovat svým pedagogům. Nejdůležitějším je Matthew Wood, který při psaní této knihy trpělivě vedl mou ruku a jehož vhled a názory měly klíčový vliv na její výslednou podobu. Judith Hillová mi pomohla vybrousit pasáže týkající se astrologie. Robertu Bartlettovi děkuji jako průvodci pokorným tlumočením alchymické tradice. Alexi Turtleovi a Chenoi Egawové děkuji za důkladné poučení, účinné modlitby a dobrou medicínu.* Jasonu Scottovi a Tyleru Penorovi děkuji za podněty a vhled týkající se filosofie, alchymie a astrologie. Stevenu Harrodu Buhnerovi a Pam Montgomeryové děkuji za to, že do mého srdce vpustili světlo přírody ukryté v rostlinách. Ke vzniku této knihy přispěla také práce dalších nesmírně vlivných osobností, mimo mnohých jiných například Paula Bergnera, Michaela Tierry, Rosemary Gladstarové, Margi Flintové, Davida Hoffmana, Davida Winstona, Todda Caldecotta, Vasanta Lada, Davida Frawleyho, Teda Kaptchuka, Marka Stavishe, Manfreda Juniuse a Jane Ridder-Patrickové.

ÚVODEM

STARODÁVNÁ UČENÍ INSPIRUJÍ NOVÉ FYTOTERAPEUTICKÉ PARADIGMA

*V lese se vztyčila rostlina
a zavolala tvé jméno.*

Dnes více než kdy jindy lidstvo potřebuje hojivou moc léčivých rostlin, a to nikoliv jen jako alternativu k volně prodejným nebo předepisovaným léčivům, kterými přelepujeme symptomy jako náplastí. Potřebujeme *skutečnou léčbu*, která změní náš způsob života na matce zemi, léčbu, jež se dotkne našeho srdce a mysli, která pomůže našemu vědomí navrátit se k přirozenému řádu bytí. Lidstvo je totiž promořené duchovní chorobou, která je u kořenů potíží, jímž individuálně i kolektivně čelíme, a díky níž vzniká iluze, že jsme odděleni od přírody. Tato duchovní choroba, šířící se našimi skutečnými srdci, postihující naši přirozenou mysl a kontaminující čistotu našich těl, v konečném důsledku ničí samotnou planetu. V tomto smyslu potřebujeme léčbu, která nás promění, nejen kvůli sobě, ale také pro blaho samotné Země, neboť jsme její součástí.

Platí však, že kde je nemoc, je i lék. Lék, který potřebujeme v těchto krizových dobách, nemá podobu pilulek či jiného vynálezu vzešlého z lidské hlavy. Jak prý řekl Albert Einstein: „Zásadní problémy, s nimiž se potýkáme, na stejné myšlenkové úrovni, na jaké vznikly, nedokážeme vyřešit.“ Výše uvedenou chorobou nakazil lidstvo a Zemi způsob myšlení, který v moderním světě převládá. Lék může poskytnout pouze cosi většího, než jsou naše vynálezy, cosi neporovnatelně inteligentnějšího než izolované molekuly získané v laboratoři. Tím čímsi jsou léčivé rostliny, živá, ozdravná inteligence Země.

A ony vás volají. Ušima toto volání neslyšíte, zato ho vnímáte srdcem. Je to cosi nevysvětlitelného, přesto nezpochybnitelného. Toto volání, tento srdeční tep přírody, který se dotýká duše určitých lidí, byl slyšitelný odnepaměti.

To říše přírody vyzývá tyto lidi k léčení. To rostliny starobylým jazykem vyzývají své lidi, aby se znovu vydali do divokých koutů Země a přinesli odtamtud světu jejich lék, který pak bude moci zakořenit v srdci lidstva.

Odneepaměti žijí po celém světě bylinkáři, lidé spojení s rostlinami, lidé, kteří uposlechli volání z hlubin přírody, a ti byli zasvěceni do její moudrosti a obdařeni znalostmi léčebného potenciálu rostlinné říše. Léčivá moc rostlin nespočívá jen v odstraňování fyzických příznaků, není pouhou náhražkou pilulek; nabízí hlubší úroveň léčby, která zasahuje až do hájemství lidského ducha a duše. Když totiž léčíme dobře, rostliny působí skrze nás a mění někomu život.

Jestliže spolupracujeme s rostlinami v naplňování jejich poslání, otevíráme se moudrosti Země a do tkaniny lidského organismu znovu vetkáváme vzory přírody, které předtím postupně vytěsnila technologie a lidský důmysl. Rostliny nás vyzývají, abychom léčili sami sebe, a mohli tím pádem léčit druhé. Vyzývají nás, abychom přehodnotili, jak žijeme na naší matce zemi, a dokázali tak žít v harmonii s pestrým společenstvím přírody. Jsme jen vláknem tohoto nádherného gobelínu. Rostliny nás vábí, abychom se stali nástrojem jejich léčivé moci a ony mohly vstoupit do světa a léčit ho.

Uposlechnete-li volání rostlin, je to něco hlubšího než pouhé povolání nebo koníček. Opravdového fytoterapeuta z vás nedělá žádné osvědčení či diplom; jsme poznačení neviditelným znamením, které nám do srdce vepsala sama příroda. Opravdového fytoterapeuta nevyškolili pouze jiní, kteří sami uposlechli stejné volání, ale vede jej také moudrost přirozeného světa, je žákem samotných rostlin.

Úkolem fytoterapeuta je porozumět složitým vzorům přírody a tomu, jak jsou vetkány do struktury, jež tvoří lidi a rostliny, do té míry, že v nich rozpozná odraz země a vesmíru, spatří v nich části obsahující celek. Ekologická role fytoterapeuta spočívá v tom, že je mostem mezi lidmi a rostlinnou říší, mezi světem a zemí. V rámci léčby je sjednocuje. Fytoterapeut rozumí jazyku fyziologie a jejímu propojení s duší. Rozumí tomu, jaký význam pro léčbu má tvar listů a barva květů. Fytoterapeut pokládá rostliny za léčitelky i učitelky – každá je svébytnou školou s jedinečnou výukou a lékařskou specializací.

Podstata skutečného umění a skutečné praxe herbální medicíny tkví v onom volání rostlin, v oné pozvánce, která přichází z dosud nepodmaněných

míst naší planety. Toto volání rezonuje naší bytostí a vede nás k tomu, abychom si vštípili, že příroda všude kolem nás je zároveň i v nás samotných a že nemá pouze schopnost léčit, ale také měnit život.

MOJE CESTA K ROSTLINÁM

Odjakživa jsem chtěl být lékařem. Nevyrůstal jsem v lesích, v péči rodičů, kteří se hlásili k hnutí hippies, krmili mě biopotravinami a léčili bylinkami, nýbrž na víceméně konvenčním, středostavovském předměstí. Procházel jsem státním vzdělávacím systémem a domníval se, že život znamená jít na střední školu, najít si zaměstnání, oženit se, koupit dům a poté už se pouze oddávat spokojené existenci. I když jsem v mnoha směrech prožíval dětství, které pramálo vybočovalo z normy, otčím mě brával o víkendech tábořit do přírody a toulat se vlhkými lesy Severozápadního pobřeží mezi zeravy a douglaskami. Tyto chvíle strávené uprostřed velkoleposti hor oslovily něco hluboko v mém nitru, protože v srdci přírody jsem si vždy připadal jako doma, intenzivněji jsem žil a cítil se více propojen s čímsi ryzím a silným.

Už jako dítěti mi bylo jasné, že chci pomáhat druhým a léčit je, ale soudil jsem, že jedinou cestou, jak tohoto cíle dosáhnout, je studium na běžné lékařské fakultě. Měl jsem v plánu stát se neurochirurgem a předpokládal jsem, že se budu věnovat alopatické medicíně, protože jsem nic jiného neznal. Jenže cosi ve mně mi říkalo, že takto se svým životem ve skutečnosti naložit nehodlám; onen záměr se v mém srdci nikdy napevno neusadil.

Když jsem se z předměstí Tacomy ve státě Washington přestěhoval na Venice Beach v Kalifornii, došlo hluboko v mém nitru ke změně, k níž běžně dochází, jestliže se člověk ocitne úplně sám na novém, neznámém místě, daleko od všeho, co až dosud znal. Pustil jsem se do zpochybňování svého kulturního zázemí a statu quo, protože jsem cítil, že život nabízí mnohem víc, než mi svět říkal. Postupně jsem si osvojoval „alternativnější“ životní styl. Prodlužovaly se mi vlasy a měnily se v dredy, přestal jsem jíst maso, a co bylo nejdůležitější, objevil jsem spiritualitu a mystiku vycházející z moudrosti země.

Otevřela se přede mnou duchovní cesta, která byla hluboce propojená s přírodou, a vyhlídka na moje sjednocení s božským zdrojem. Začal jsem se ptát po smyslu života, a proč jsem přišel na tuto planetu. Začal jsem si uvědomovat, že země není jen krásná, ale že je také živá a obdařená inteligencí. Začal jsem vnímat, že za fyzickou realitou se skrývá jakási neviditelná, duchovní skutečnost.

Rovněž jsem si uvědomil, že už jako osmnáctiletý mladík s sebou vláčím spoustu zátěže, že pokud chci duchovně růst, musím se léčit. A když jsem se začal léčit, pochopil jsem, že musím duchovně růst. Také jsem začal mít pocit, že kariéra neurochirurga není v souladu s duchovními představami a ideály zaměřenými na zemi, které se ve mně probouzely. Zoufale jsem toužil stát se léčitelem, ale až do jednoho podzimního dne jsem netušil, že existuje nějaká jiná cesta.

Moje cesta k rostlinám začala v kalifornské Santa Monice, na zahrádce kavárny, kde jsem pracoval. Když jsem utřel stoly a posbíral noviny, na přední straně přílohy o zdraví jsem zachytil dvě slova, která mi navždy změnila život: *naturopatická medicína*. Až do této chvíle byl pro mě koncept přírodní medicíny španělskou vesnicí. Myšlenka užívání rostlin namísto pilulek, myšlenka, že se stanu lékařem, který čerpá z darů přírody, mi otevřela širý svět nepřeborných možností. Moje životní dráha, která šla ke kariéře neurochirurga, doznala obratu o sto osmdesát stupňů, od konvenční alopatické medicíny jsem utekl zpátky do lesa.

O nějaký ten měsíc později jsem podnikl první krok na cestě za rostlinami. Popadl jsem všechno, co jsem měl ve svém maličkém jednopokojovém bytě ve Venice, a v mikrobuse značky Volkswagen, rok výroby 1973, jsem se vydal po mezinárodní dálnici I-5 na sever, abych se na Bastyrově univerzitě nedaleko Seattlu přihlásil do studijního programu herbálních věd.

Pobyt na Bastyrově univerzitě otevřel v mém životě množství nejruznějších dveří. Jak naznačuje název, program herbálních věd se zaměřoval na vědecky měřitelnou dynamiku rostlin: farmakologii, anatomii a fyziologii, biochemii, patologii, botaniku, přípravu léčiv, a samozřejmě samotné léčivé rostliny. Fascinovala mě nauka o botanické říši a dynamických způsobech propojení rostlin s lidským organismem na biologické úrovni. Přestože se moje hlava radovala z osvojování onoho spektra teoretických znalostí, stále jsem měl neodbytný pocit, že něco zásadního chybí.

Než jsem se vůbec začal považovat za fytoterapeuta, pohlížel jsem na sebe jako na hledače, duši, která se pídí po moudrosti a pravdě. Spiritualita byla vždy klíčovou složkou mého úsilí porozumět světu kolem sebe. Duchovní prvek jsem tudíž začal zapojovat do studia rostlin. Uvědomil jsem si, že ještě dříve, než vznikly univerzity, než se objevili lidé, kteří učili o léčení rostlinami, se přírodní národy uměly o rostlinách poučit od samotných rostlin.

Čili po čase stráveném v posluchárnách a laboratořích jsem dal dlažbě vale a vkročil do lesů. Začal jsem sedávat u rostlin, mluvil jsem na ně, přinášel jim drobné obětiny, pokoušel jsem se zjistit, jak jim mám naslouchat. Během onoho procesu osvojování rostlinného jazyka mi došlo, že nauka o rostlinách pouze klouže po povrchu jejich léčebného potenciálu. Jakmile se můj duch začal prolínat s jejich vědomím, minulá traumata se zahojila a v mém nitru se zrodil nový náhled na svět.

V té době jsem pociťoval rozpor mezi svou myslí a srdcem. Na jednu stranu jsem studoval celou tu neuvěřitelnou nauku o léčení rostlinami. Na druhou stranu jsem ve své tajné učebně v lesích sbíral hluboké duchovní prožitky. Zdálo se, že oboje nepůjde dohromady. Byl jsem zmatený, bezradný, rozladěný; tyto dva odlišné rostlinné jazyky se ve mně úplně pomíchaly a já nedokázal překládat z jednoho do druhého. Musel existovat způsob, jak tyto zjevné protiklady mezi vědou a spiritualitou rostlin spojit.

To mě přimělo ke studiu mnoha fytoterapeutických, duchovních a léčitelských tradic: ájurvédy, tradiční čínské a tibetské medicíny, domorodých a lidových tradic, medicíny starověkých Řeků, arabské medicíny atd. Hledal jsem univerzální model fytoterapie, který by dokázal obsáhnout jak poznatky o chemickém složení a procesech v rostlinách, tak jejich ducha, a zároveň lidské tělo, mysl i duši. Prahł jsem po *nefalšovaném celostním* modelu fytoterapie. Prahł jsem po schopnosti sdílet úroveň léčby, s níž mě seznámily rostliny, s lidmi, které jsem chtěl léčit.

Prvky oněch rozličných fytoterapeutických modelů sice pomohly vyplnit mezery, ale všechno do sebe zapadlo teprve jednoho dne, kdy jsem se na cestě Toskánskem seznámil s tím, co učí alchymie a medicínská astrologie. Navštívil jsem přednášku na toto téma, která začala příběhem vzniku vesmíru, kosmologií

přirozených struktur, které se skrývají v pozadí, a představením duchovních principů prostřednictvím chemického názvosloví. Přednášející rozebral vztah mezi částí a celkem, mezi makrokosmem a mikrokosmem – hovořil o tom, že v lidech a rostlinách lze najít kompletní vzorec stvořeného a že rostliny lze připravit jako léčiva tak, aby se v těchto léčivech soustředily chemické, energetické a duchovní vlastnosti rostlin, díky čemuž je můžeme využít k léčbě těla, ducha i duše. Dozvěděl jsem se o tradici, která si uvědomuje, že rostlina dokáže více než jen léčit; může posloužit tím, že přispěje k vývoji vědomí.

To byl zásadní milník na mé cestě za pochopením rostlin. Od onoho okamžiku mi bylo jasné, že univerzální pravdy o přírodě, rostlinných léčivech a pouti za uzdravením lze objevit v kulturních tradicích rozprostřených po celém světě. Každá tradice má svůj jedinečný způsob, jak tyto pravdy vyslovit, nicméně všim se jako červená nit proplétá nevykořenitelná filozofie usazená v srdci přírody, která přináší univerzální model medicíny, spirituality a vědy. Rozpor mezi mým srdcem a myslí zmizel, protože trhlínu vyplnil všeprostupující vzorec přírody.

Předsevzal jsem si, že zmíněné pravdy zapracuji do soudržné fytotherapeutické praxe, takové praxe, která poslouží k uzdravení těla, osvícení mysli, otevření srdce a uspišení vývoje vědomí. Tato kniha představuje holistický model fytotherapie, který si je vědom celistvosti lidí a rostlin a uznává jejich napojení na celistvost stvořeného. V rámci tohoto způsobu léčby se léčivé rostliny nevyužívají jen jako zdroj účinné látky, která odstraňuje příznaky; slouží k tomu, aby v člověku obnovily jeho autentické vnitřní prostředí, vrátily ho k podstatě jeho osobnosti a poskytly léčbu, která napomáhá rozvoji lidství. Teprve pak lze vytvořit svět, který bude v harmonickém vztahu se zemí. Moje praxe se zaměřuje na integraci starobylých učení se záměrem formulovat nové paradigma herbální medicíny. Tím je evoluční fytotherapie.

VÝVOJ FYTOTERAPIE

Interakce člověka se světem přírody, zvláště s rostlinnou říší, zásadně určily běh dějin, vývoj kultury a stav lidského vědomí.¹ Kontakty mezi kulturami,

které usnadnil obchod s kořením, přechod od lovu a sběru k zemědělské společnosti, dopad tabáku na lidské zdraví, geneticky upravené potraviny a šířící se užívání enteogenních rostlin a hub mají na lidstvo a Zemi ohromný vliv – něco pozitivní, něco negativní a u toho ostatního se ještě uvidí.

Lidstvo je na rostlinné říši silně závislé. Své příbytky stavíme ze dřeva, oděvy tkáme z rostlinných vláken a pojídáme rostliny, které rostou ze země, a zvířata, která se rostlinami živí. Sám vzduch, který dýcháme, je vedlejším produktem existence rostlin. Ať už si to hodláme připustit, či nikoliv, veškeré naše bytí je podmíněno vztahem s rostlinami. Odvážím se tvrdit, že současné zmatky a nerovnováha ve světě jsou zčásti zaviněny dlouhodobým pomíjením této vazby. Rostliny jsou odsunovány na okraj naší pozornosti a lidé je vnímají jako cosi podřadného. Jestliže si začneme uvědomovat svou vazbu na rostliny a uznáme, že jsou nadány inteligencí a vědomím, můžeme navázat vztah se samotným bytím a více ho vnímat. Budeme si více vědomi nejen svého spojení se světem přírody a závislosti na něm, ale také jedinečného místa, které v něm máme vyhrazeno. Věřte, náš vztah k rostlinné říši formuje svět.

Jednu z oblastí lidské interakce s rostlinami, kde je ono vědomí stále živé, představuje fytotherapie. Praktikuje se po celém světě napříč kulturami a o jejích systémech máme tisíce let staré písemné zprávy. Ale rostliny pochopitelně sloužily jako potrava a lék již dlouho předtím, než se objevilo písmo. Soudobá fytotherapie se často chápe jako využití rostlin k potlačení příznaků, nebo jako přírodní alternativa chemických léčiv. Málokdo si uvědomuje, že rostliny tradičně nesloužily jen k léčbě těla, ale na hlubších úrovních léčby také pomáhaly mysli, srdci a duši.

Fytotherapeutické znalosti, dovednosti a praxe se v průběhu času dramaticky proměnily. Moderní praxe tohoto druhu léčby se dosti liší od toho, co jsme znali třeba před pouhou stovkou let. Jsem přesvědčen, že v nynějším období radikální změny je nutné formulovat nové paradigma herbální medicíny, které bude odpovídat aktuálnímu stavu lidského zdraví a vědomí. Máme-li toho dosáhnout, musíme zkoumat vztah mezi člověkem a rostlinou, především s přihlédnutím k fytotherapeutické praxi, a poučit se z různých fází jejího vývoje. Musíme pochopit, kde se nacházela a kde je nyní, abychom zjistili, jak se tím správným směrem pohnout vpřed.

Nativní fytoterapie

První fázi fytoterapie můžeme označit jako nativní, nebo lidovou herbální medicínu. Představíme-li si úplně první fytotherapeuty, hned je nám jasné, že se o rostlinách nepoučili na univerzitách a evidentně ani na internetu, ale vyškolily je přímo rostliny. Příslušníci tradičních kultur zaměřují své vnímání úplně jinak než vyznavači moderního, intelektem poháněného, redukcionistického pohledu na svět. Viděli věci výrazně jinak, než jak je vidíme dnes my, a díky tomu vyvinuli dosti odlišný přístup k fytoterapii.

Jeich hluboké propojení se světem přírody nebylo jen nějakou intelektuální rozvíčkou; ve skutečnosti viděli svět očima srdce. Na rostlinu se tu pohlíželi jako na živou, duchovní, inteligentní bytost. Není jen schránkou biologicky aktivních složek. Tento způsob uvažování svědčí o pochopení povahy zdraví, choroby a využívaných rostlin. Spojuje fyzický svět s neviditelnou, duchovní skutečností.

Nativní a lidové tradice si uvědomují, že přirozený svět je prostoupen inteligencí a my disponujeme vrozenou schopností s touto inteligencí komunikovat. V tomto smyslu lze říct, že léčivou sílu rostlin a příčinu nemocí chápou spirituálně. Takový pohled na svět jim umožňuje praktikovat fytoterapii, jejíž léčebný dopad nekončí na úrovni těla, ale skrze modlitbu, obřad a další způsoby zapojení duchovních prvků léčby zasahuje také ducha a duši. Tradiční léčitelé byli navíc velmi zbláhli ve fyzické aplikaci léčivých rostlin a uměli léčit akutní příznaky a poranění. Jakožto první lékaři v dějinách lidstva rozvinuli medicínský přístup, který byl nesmírně praktický a zároveň spirituální.

Výše uvedené tradice se obvykle výrazně koncentrovaly v určitých bioregionech, rodinných liniích a kulturách. Medicínské znalosti se předávaly z generace na generaci, z učitele na žáka, od staršího člověka k dítěti, a to prostřednictvím přímé verbální výuky, příběhů, praktických zkušeností, a co je nejdůležitější, díky příbuzenskému vztahu k rostlinám. Tyto praktiky byly zaznamenávány jen vzácně, protože nešlo o systém znalostí postavený na intelektuální aktivitě, který jedna lidská mysl předávala druhé; byl to soubor moudrosti uložený v srdci. Právě moudrost ukrytou v srdci musíme v rámci moderní fytotherapie probudit k životu.

Vitalistická fytotherapie

Přímé, srdcem procházející spojení s živou inteligencí země časem vtisklo do mysli zmíněných fytoterapeutů vzorec přírody. Nativní a lidové znalosti byly postupně zaznamenány a vzešly z nich systematické, „vitalistické“ modely medicíny.

K těmto propracovaným systémům se často odkazuje, když je řeč o fytotherapeutických tradicích – čínské medicíně, ájurvédě, júnání,* řecké medicíně – a také severoamerických tradicích, jako jsou namátkou thomsonianismus, fyziomedikalismus nebo eklektická medicína. V období vitalismu se mělo za to, že rostliny léčí skrze životní sílu, která se projevuje energetickými vlastnostmi rostliny a přímo ovlivňuje individuální konstituci pacienta. Tato životní síla je skrytým inteligentním vzorcem přírody, který se přímo otiskuje do lidí a rostlin a určuje jejich jedinečné kvality a charakteristiky. Tento model se často zahrnuje do systémů zabývajících se *energií*.

Energetika není ezoterický koncept, jde spíše o holistický popis vztahu mezi celistvými rostlinami a celistvým člověkem. Popisuje klíčové vlastnosti léčivých rostlin, jejichž vliv *překračuje hranice* fyziologických účinků a orgánových afinit. Díky zkoumání esence nemoci odhaluje v těle prvotní příčiny symptomů. Není to mechanický, nýbrž ekologický model medicíny. Tyto systémy kladou důraz na jedinečnost jednotlivce. Lidské jedinečnosti dávají tvar konstituční vzorce, a právě na ně působí energetika rostlin.

Ve vitalismu nejsou příčiny nemoci pouze duchovní, mohou také souviset s narušením vztahu mezi organismem a jeho prostředím. Jinými slovy, interakce člověka s okolním světem má dopad na jeho psychiku, emoce i fyzické tělo. Vitalistické tradice tvrdí, že lidé onemocní kvůli tomu, jak každý den žijí. Roli hraje jídlo, které jedí, myšlenky, které se jim honí hlavou, osoby, které je obklopují, počasí, střídání ročních období a spousta dalších faktorů. Terapeutickým cílem je dosáhnout rovnováhy mezi vnitřním uspořádáním člověka a vnějším prostředím.

* Júnání je systém perské a arabské tradiční medicíny, který navazuje na starořecké lékaře a středověkého perského učenice Avicennu (Ibn Síná). Označení pochází z urdského *tibb júnání*, dosl. „řecké léčení“. – pozn. překl.

Mnohé z uvedených tradic vycházejí z praxe nativního a lidového léčitelství a nesou dál pochodeň respektu ke spirituálním stránkám člověka i rostliny. Základním znakem vitalistického období je systemizace fyto terapie a její standardizace v rámci jednotlivých kulturních a zeměpisných oblastí. Na vitalismus lze pohlížet jako na koncept pozoruhodné a dynamické rovnováhy mezi intuitivními schopnostmi srdce a racionální povahou mysli. Moderní medicína bohužel moudrost skrytou ve vitalistických modelech odmítá a upřednostňuje čistě biochemický model léčby, v němž naše poznání určuje výhradně omezená perspektiva mysli a celistvý pohled, který je vlastní našemu srdci, se pomíjí.

Molekulární fyto terapie

Když světu začalo vládnout paradigma západní kultury, s rozvojem průmyslu a technologie se proměnila také fyto terapeutická praxe. Přesun z lesů a polí do měst nás oddělil od přírody a medicína reagovala na tento vývoj tím, že se zmechanizovala. Standardizace vědecké metody, materialismus a analytické a redukcionistické myšlení vedly k přeměně (či degradaci) holistické praxe vitalistické fyto terapie v soudobou molekulární fyto terapii.

Zatímco nativní fyto terapie vyrůstala ze srdce a vitalistická fyto terapie nastolila rovnováhu srdce a mysli, molekulární fyto terapie se omezuje výhradně na intelekt. Tento model je mezi příznivci konvenčního přístupu k léčbě rostlinnými léčivy velice oblíbený. Předpokládá, že rostliny neuzdravují díky svým energetickým vlastnostem nebo působení na vnitřní uspořádání člověka, a už vůbec ne díky svému duchovnímu vlivu, nýbrž zásluhou biochemicky aktivních složek, které uvnitř těla spouštějí konkrétní farmakologické procesy.

Tento způsob uvažování nás zavedl do pastí, neboť jsme nakonec začali vyvíjet izolované sloučeniny, které běžně označujeme termínem „drogy“. Z celistvé povahy léčivých rostlin, z nesmírné komplexnosti jejich inteligence jsme vypareparovali jednotlivé účinné látky. Molekulární fyto terapie a farmakoterapie jsou produktem toho, že tradiční způsoby vnímání smyslu světa byly zbaveny posvátnosti – alchymie zdegenerovala v chemii, rostliny v pilulky. Jak

nativní a lidové tradice podléhaly kolonizaci a vitalistické léčebné systémy se mechanizovaly, stále více jsme se posunovali od vnímání života srdcem k jeho výlučnému vnímání prostřednictvím mysli. Organické, holistické modely se změnily v redukcionistické a lineární.

Když se snažíme rozluštit léčivé vlastnosti rostliny pouze na základě biochemického složení – když se pokoušíme poznat rostlinu studiem jejích izolovaných částí –, přicházíme o možnost spatřit ji v její celistvosti. Většinu výzkumů zabývajících se léčivými rostlinami zajímají jen jednotlivé sloučeniny, které se injekčně vpravují do myši nebo kapou na Petriho misky, a z takového výsledku vědeckí pracovníci vyvozují závěry o účinku celé rostliny na člověka. Světem molekulární fytotherapie prostupují zkreslené, přefiltrované informace, což v konečném důsledku ochromuje naši schopnost účinně léčit pomocí rostlin.

Molekulární fytotherapie spatřuje nepřítele v příznacích a zdraví definuje jako nepřítomnost příznaků. O rostlinách se uvažuje jako o efektivním prostředku proti určitým symptomům nebo chorobám, nehledáme v nich specifickou, vhodnou pro určité typy lidí a případy nerovnováhy. Rostlina jako celek neléčí pacienta jako celek; místo toho se „standardizovanými výtažky“ nebo rostlinnými separáty léčí běžná onemocnění.

Věda v souvislosti s léčivými rostlinami sice dospěla k neuvěřitelným objevům, stává-li se však jedinou možností, jak chápat a využívat rostliny, naše fytotherapeutická praxe se vytrhne z kontextu tradičního poznání, které je tu s námi tisíce let. Také věda hraje svou užitečnou roli, ale je v porovnání s nativním a vitalistickým obdobím vlastně dosti mladá a nelze ji považovat za jedinou cestu. Jen málo praktikujících fytotherapeutů se při plánování účinného léčebného postupu spoléhá výhradně na vědu, přesto můžeme ocenit hluboké znalosti, které nabízí.

Evoluční fytotherapie

Každé období ve vývoji fytotherapie přispělo něčím podstatným ke skutečnému holistickému modelu fytotherapie. Jsem přesvědčen, že je lze báječně integrovat, a takto se posunout k fytotherapeutické praxi pro moderní svět, která bude

syntézou nativních, vitalistických a molekulárních přístupů. Skrze toto synergické spojení můžeme správně vyvážit vědu a spiritualitu lidí a rostlin. Takové spojení nazývám evoluční fytoterapii.

Nové fytotherapeutické paradigma obsáhne chemické, energetické a duchovní vlastnosti rostlin a lidí a umožní nám pracovat s rostlinou v její celistvosti. Potom jsme schopni léčit člověka jako celek. Na takovou úroveň léčby se v nynějších časech zoufale potřebujeme dostat. Rostliny zde uznáváme nejen jako léčitelky, ale také jako učitelky. Mohou přispět k uzdravení našeho těla, osvícení naší mysli, otevření a posílení našeho srdce a rozvoji naší duše. Disponují nezměrnou inteligencí, ryzím duchem a vynikajícím chemickým složením.

V našem novém fytotherapeutickém paradigmatu jsou léčba a rozvoj tyčinkou a pestíkem jednoho a téhož květu. Léčit se znamená napomáhat rozvoji našeho vědomí. Máme-li se ve vývoji své duše posunout dále, musíme léčit. V tomto smyslu jsou rostliny našimi pomocnicemi na transformační úrovni léčby, která se dotýká samotného jádra naší bytosti.

Nové fytotherapeutické paradigma nechápe rostliny izolovaně, nýbrž ve vztahu k celistvosti života. Léčivé rostliny nenazírá optikou užitečnosti pro *člověka*, nevidí je v mlhavém světle toho, „k čemu“ jsou nám „dobré“. Jsou vnímány jako inteligentní, citlivé a uvědomělé bytosti, jako ztělesnění univerzálních sil života, jako zrcadlový obraz celku.

Nové fytotherapeutické paradigma nepozoruje lidi pouze zúženým hledáčkem jejich symptomů. Naše těla nejsou stroje; mysl a srdce nejsou pouhými konstrukty naší minulosti. Lidský organismus je stejně jako rostlina poklidným jezerem, na jehož hladině se zrcadlí veškerý život. Tělo, srdce, mysl a duše neexistují nezávisle na sobě, ale složitě se proplétají jako osnova a útek pestrého gobelínu naší existence. A onen gobelín je jen jedním vláknem organické jednoty přírody.

Evoluční fytoterapie chápe, že rostliny nejsou jen rostlinami a lidé nejsou jen lidmi, ale všichni jsou zhmotněním makrokosmu přírody a jsou stvoření v souladu s plánem života, který se skrývá v pozadí. Navážeme-li kontakt s živou inteligencí rostlin, navážeme zároveň vztah se silami stvořeného, které skrze ně působí. Když zkoumáme rostliny, zkoumáme sami sebe, a když zkoumáme sami sebe, zkoumáme stvořené. Evoluční fytoterapeut si všímá,

že transformační léčba neprobíhá jen prostřednictvím rostlin, ale také prostřednictvím archetypálních sil života.

Evoluční fytoterapie je voláním po nefalšovaném holistickém modelu fytoterapie, který je schopen sjednotit vědu a duši fytoterapie, spojit srdce a mysl, zasnoubit zemi s nebesy. Pomocí přirozeného jazyka je schopen spojit a skloubit významné fytoterapeutické tradice světa. Je to *univerzální fytoterapeutický model, který mění životy*.

PĚT PILÍŘŮ EVOLUČNÍ FYTOTERAPIE

V americkém státě Montana se prý říká: „Předtím, než vlezete do lesa, je dobré mít mapu.“ Tato kniha zachycuje krajinu synergického spojení ducha fytoterapie a vědeckých poznatků o léčivých rostlinách a ukazuje, jak je integrovat, abychom podpořili transformační léčbu. K tomu je třeba přirozený jazyk, který člověk, rostliny a celá příroda sdílejí se základními silami života za předpokladu, že srdce a mysl jsou sjednoceny způsobem, v němž vidíme skrytý vzorec (vzájemné propojení) prostupující světem přírody. Potřebujeme jazyk, který odhaluje, že každá jednotlivá část obsahuje univerzální vzorec.

Základem tohoto přirozeného jazyka je pět pilířů evoluční fytoterapie. V žádném případě jsem je neformuloval jako první. Tyto principy jsou reflektovány napříč starobylými i novodobými kulturami a tradicemi, a to ve sféře přírodní medicíny, spirituality, náboženství i vědy. Jsou to ukazatele na naši zelené stezce, směrovky pro případ, že sejdete z cesty, nebo vás svět odtrhává od země. Prohlubují vaše porozumění světu přírody, rostlinám a především sobě samému. Vedou vás k rozvoji vlastní léčivé moci a sdílení plodů vaší vnitřní práce. Pak můžete uzdravit druhé.

1. Světlo přírody

Pěstování fytoterapeutického modelu, který přispěje k uzdravení a transformaci vědomí, vyžaduje, aby kořeny takového systému vyrůstaly z půdy

duchovního elementu přírody. Světlo přírody je inteligence a citlivost prozařující přirozený svět a my máme vrozenou schopnost navázat s ním vztah. Tento pilíř nás vrací ke kořenům fytotherapie, kdy jsme ještě uměli zapojit vnímání, které přesahuje možnosti *lineárně uvažující* mysli, a o rostlinách se učili *u samotných rostlin*. Jako fytotherapeuti jsme v první řadě, především a vždy žáky přírody. Spojení se světlem přírody v nás i mimo nás nám pomáhá rozpoznat archetypální vzorce vtištěné do světa přírody a umožňuje nám porozumět léčivým vlastnostem rostlin a jejich schopnosti léčit nás způsobem, který přispívá k našemu duchovnímu rozvoji.

2. Energetická architektura

Jakmile se naučíme vnímat světlo přírody, zjišťujeme, že příroda se skládá z živých vzorců, které prostupují předivem neviditelných sil a vytvářejí viditelné formy. Příroda tvoří celek a každá část přírody obsahuje vzorec odrážející tuto celistvost, jemuž říkám *energetická architektura*. Z tohoto vzorce přírody vycházejí tradiční medicínské modely a funguje jako tlumočník mezi duchem a hmotou, který dává do souvislosti fyzické vlastnosti lidí a rostlin a jejich spirituální atributy. Energetická architektura představuje základ přirozeného jazyka, který propojuje srdce s myslí. V léčebných a duchovních tradicích po celém světě objevujeme různé energetické vzorce, my se však zaměříme na tři z nich: trojné schéma, označované jako „tři principy“, pětičetné schéma, známé pod pojmem „pět živlů“, a sedmičetné schéma, zosobněné „sedmi planetami“. Z těchto energetických vzorců vycházejí základní modely mnoha fytotherapeutických systémů. Každá vrstva energetické architektury bude ve vztahu k léčivým rostlinám a lidem zvažována holisticky, na fyzické, energetické i duchovní úrovni, a také s ohledem na to, jak se odrážejí v tradičních modelech.

3. Univerzální fytotherapie

Všechny fytotherapeutické tradice mají kořeny ve světle přírody a definuje je jedinečný způsob, jak zhmotňují energetickou architekturu. Přestože se

na první pohled zdá, že nemají nic společného, jsou tu jisté červené nitě – univerzální principy – spojující různé tradice do soudržného systému, který převyšuje každý jednotlivý tradiční model. Tyto synergické modely značně posilují naši schopnost vidět léčivé rostliny ve světle odlišných kulturních perspektiv a umožňují nám chápat je celistvěji, než bychom je chápali, pokud bychom na ně hleděli optikou jediné tradice. V posledních desetiletích byla fytotherapie svědkem značných synergických efektů, protože do alternativní medicíny stále více vstupují poznatky tradiční čínské medicíny a ájurvédy. Evoluční fytotherapie tento synergický účinek posiluje tím, že zapojuje ještě dvě západní ezoterické tradice – medicínskou astrologii a alchymii. Univerzální fytotherapie se neomezuje pouze na integraci fytotherapeutických tradic. Pomocí modelu energetické architektury ukazuje také jedinečnost projevů životní síly v jednotlivých rostlinných druzích a lidech.

4. Transformační léčba

Tento pilíř se ujímá našeho chápání univerzální fytotherapie a energetické architektury a orientuje ho prakticky, na léčbu lidských těl, duchů a duší. Naučíme-li se vnímat rozvoj lidské duše a léčbu jako jediný proces, dokážeme pacienta vyšetřit jako celistvou bytost a budeme mít na paměti, že příznaky jsou větami jazyka, který nám předává zasvěcené informace o pacientově duchu a duši. Pilíř transformační léčby nám připomíná, že léčba celého člověka vyžaduje nejen pochopení celistvosti rostlin, ale také přípravu léčiv, která tuto celistvost zhmotňují. Zahrnuje systém spirituální farmacie, tradičně označovaný jako *spagyrie*. Jde o metodu, která soustřeďuje do jediného, celistvost reflektujícího léku chemické, energetické a spirituální vlastnosti rostliny. Taková léčiva obsahují jak vlastnosti rostliny, tak její energetickou architekturu neboli planetu, živel a princip, jímž rostlina odpovídá. Spagyrie se zaměřuje na *iniciační*, či evoluční vlastnosti rostlin a v konečném důsledku urychluje rozvoj duše tím, že člověku otevírá pohled do archetypální krajiny.

5. Poznej sám sebe

O poslední pilíř evoluční fytotherapie se opírají první čtyři, neboť žádný ze zbývajících čtyř nelze vztyčit, aniž by tento pevně stál a nic jím neotřásl. Světlo přírody mimo nás nedokážeme vnímat, dokud nenavážeme kontakt s tím, které je v nás. Musíme dospět k poznání sebe sama. Energetickou architekturu života, rostlin a našich klientů nemůžeme pochopit, dokud nespatříme, jak se ony síly projevují uvnitř nás samých. Odhalit synergii fytotherapeutických tradic a vybudovat vlastní, jedinečnou fytotherapeutickou praxi ale můžeme jen tehdy, jestliže jsme hluboce spjati se svým posláním a osobní cestou zasvěcenou rostlinám. Nemůžeme pomoci lidem, aby se léčili a zároveň měnili, dokud kořeny, listy, květy a plody rostlin, s nimiž pracujeme, nezmění nás samotné.

Úroveň léčby, kterou chceme nabídnout světu, nikdy nepřekoná meze, jichž jsme dosáhli na své osobní ozdravné pouti. Naše porozumění přírodě pokročí jen tak daleko, jak dalece pochopíme přírodu uvnitř nás samotných. Poznat sám sebe znamená pěstovat ctnosti a svou vnitřní léčivou moc. *Poznat sám sebe ve skutečnosti znamená léčit sám sebe.*

Dráha fytotherapeuta je cestou vnitřní práce, cestou zasvěcování přírodou, cestou vlastního tělesného, mentálního, emočního a duchovního očistění. Je to cesta, na níž se vzdáváme toho, čím nejsme, aby se mohlo projevit, kým opravdu jsme. Je to cesta služby oproštěné od vlastního já, kdy se stáváme nástrojem léčivé moci přírody, aby skrze nás prospěla druhým. Je to cesta odpovědnosti, kázně a oddanosti nejvyššímu blahu lidstva a záchraně Země. Když kráčíme po této zelené stezce a získáváme léčiva ze srdce přírody, ona v nás začíná rašit a rozrůstat se v živý vnitřní les, kde se my sami stáváme lékem.

1. ČÁST

SVĚTLO PŘÍRODY

Lékařovo konání se odvozuje od přírody, v přírodě se zrodil. Jediným, kdo bere svou zkušenost z přírody, je lékař, nikoliv ten, kdo píše, promlouvá a jedná s rozumem a myšlenkami namířenými proti přírodě a jejím způsobům. Lékař je pouhým služebníkem přírody, nikoliv jejím pánem. Sluší se tedy, aby medicína následovala vůli přírody. Aby někdo byl dobrým lékařem, musí nalézt svou víru v rozumné světlo přírody, musí pracovat spolu s ním a vyhnout se všemu podnikání, kde nebude přítomno

— PARACELSUS¹

Ve středu všeho života je světlo. Naše sluneční soustava se točí kolem Slunce, monumentálního zdroje světla a dárce života. Každý úsvit znamená obnovu, znovuzrození, nový den – schéma stvoření, které se každé ráno opakuje, protože život se znovu dává do pohybu. Díky slunečnímu světlu se ustálily cykly a rytmy Země: střídání ročních období, životní cyklus rostlin, ptáččí migrace, pokroky lidského vědomí.

Na počátku času se toto světlo rozdělilo, fraktalizovalo a prozářilo přírodu. Prostoupilo vším a propojilo každý projev života s jeho zdrojem. Když světlo vyzářovalo ze středu stvoření, vypracovalo uvnitř přirozeného světa schéma, které vše oživilo vědomím, inteligencí, smyslem, účelem a jazykem. Je to, jako kdyby se odlomil kousek Slunce a uhnízdil se v nejzapadlejších koutech přírody. Stejně jako je Slunce středem našeho solárního systému, je tu také světlo vyzářující ze středu každé živé bytosti, tajemný oheň plápolající uvnitř její podstaty – očím neviditelný, ale zachytitelný srdcem.

O rostlinách lze uvažovat jako o sběračkách světla. Světlo sbírají prostřednictvím zázraku fotosyntézy, při níž přeměňují sluneční záření na energii a s jeho pomocí tvoří chemické látky. Doslova lze říct, že jsou zhmotněním světla. Energie, která pohání současný svět, se získává spalováním slunečního svitu, který se uložil v pradávných rostlinách. Procesy v lidském těle uvádí do pohybu energie uvolněná rozštěpením fosfátové vazby uvnitř molekuly adenosintrifosfátu (ATP), přičemž se uvolní částice světla zvaná biofoton. Emise biofotonů je bez nadsázky nedílnou součástí biochemie života. Světlo je ústředním prvkem molekulární komunikace, *intelligence*, která vládne přirozenému světu.

Paracelsus (1493-1541), švýcarský renesanční lékař, astrolog a alchymista, přišel s termínem *lumen naturæ* neboli „světlo přírody“, aby pojmenoval inteligenci prostupující přirozeným světem. Toto světlo je všeobecně rozšířené a centrálně vložené do nitra každé živé bytosti. Nemůžeme jej sice přímo

vnímat, ale vidíme, že působí uvnitř rostlin, kamenů, zvířat i lidí, dává jim vnější formu a vyznačuje skrze ně. Podle většiny kultur a tradic pevně svázaných se zemí je vše v přírodě živé, protože to tvoří součást samotného života. Všechny formy života jsou tudíž obdařeny vědomím a inteligencí. Následovat světlo přírody znamená toto vědomí a inteligenci přímo vnímat. Paracelsus viděl toto světlo jako cosi, co prostupuje vším stvořeným, aby nám předávalo poselství o duchovním původu všeho v přírodě. Naším jediným úkolem je pěstovat schopnost ho vnímat. Paracelsus se pokoušel definovat a vyučovat *nový způsob vidění*, který byl v jeho světě využíván nanejvýš nevědomky a dnes je málem na vymření.

Světlo přírody je základním principem, s nímž evoluční fytotherapeut pracuje, protože nám dává možnost vnímat vrozenou inteligenci přírody. Využití rostlin k transformační léčbě se neobejde bez kultivace duchovní pozornosti, která vnímá, co rostliny cítí, spojuje se s jejich vědomím a účastní se koncertu komunikace, který probíhá uvnitř přirozeného světa. *Musíme si pamatovat, jak se o rostlinách lze poučit od samotných rostlin.*

Světlo přírody nás vede k tomu, abychom se naučili věnovat intenzivní pozornost vzorcům uvnitř přírody a abychom se naučili vidět živoucí podstatu rostliny, která spojuje její části v soudržný celek. Osvojujeme si více než jen znalosti okrajových vlastností rostliny, například jejího chemického složení nebo „užitečnosti“. Dobíráme se pochopení hlubší podstaty rostliny, která splétá dohromady zdánlivě nesouvisející vlastnosti. Jak se přesvědčíme, tuto celistvost nevidí racionální mysl, nýbrž intuitivní srdce, které chápe skrze analogie, podobnosti, souhry a vzorce. Zatímco intelekt odděluje, srdce vnímá jednotu.

Prvním krokem na cestě k opětovnému zapojení lidské bytosti do přirozeného řádu života je osvojení si schopnosti rozumět jazyku přírody a hovořit jím. Alchymická tradice tento jazyk nazývá „ptačí řeč“, ezoteričtí autoři mu říkají „zelený jazyk“. Když skrze intuitivní srdce zakoušíme zmíněné vzorce celistvosti, jasně se ukazuje, že náš standardní omezený jazyk nestačí k tomu, aby obsáhl ony okamžiky pravdy a jednoty. Potřebujeme přirozený jazyk disponující analogickou, metaforickou a symbolickou syntaxí, která odpovídajícím

způsobem popíše srdcem vnímaná schémata jednoty. Pouze překonání hranic racionálního intelektu nám dovolí dosáhnout prostřednictvím světla přírody spojení s inteligencí rostlin. Svou mysl musíme překódovat jazykem srdce.

Ústředním tématem této knihy je navržení souboru symbolů nejružnější proveniencie, které lze využít k popisu oněch základních vzorců vtištěných do lidí a rostlin, přičemž zkoumáme jejich vztah k archetypálním silám přírody. Znovuoživení přirozeného jazyka nás sjednocuje s inteligencí ekosystému, což nás následně spojuje se světlem přírody uvnitř nás samých a s podstatou rostlin.

Evoluční fytoterapeut či fytoterapeutka mají silně zažitou schopnost následovat zmíněnou inteligenci skrze *gnosis cardiaca* (vědění srdce), mohou tudíž prožívat duchovní sjednocení s rostlinami (*synderesis botanica*) a pochopit rostliny v jejich celistvosti. Tento přístup, který předpokládá, že na svět nahlížíme prostřednictvím světla přírody a vnímáme vnitřní podstatu uvnitř formy, Paracelsovi následovníci, mezi nimiž vynikl především teolog Jacob Böhme (1575-1624), pojmenovali „moudrost přírody“ neboli *natura sophia*. V této části knihy prozkoumáme inteligenci přírody, prověříme naši vrozenou schopnost vnímat ji srdcem a probereme, jak se lze vrátit k rostlinám jakožto prvotním učitelkám fytoterapie.

1 NATURA SOPHIA

Přirozený svět není jen souborem hmotných těl, ale má také nitro, svou duchovní stránku. Musí být na ni uplatněny subjektivní i objektivní prostředky, abychom byli s to plně vnímat přírodní jevy. (...) Lidstvo se k této přirozené úrovni vnímání musí vrátit, aby dosáhlo intuitivního pochopení přírody.

— MATTHEW WOOD¹

Světlo přírody zkoumá většina herbálních tradic světa. Léčitelé si své dovednosti neosvojili prostou metodou pokusu a omylu, nýbrž přímým pozorováním přirozeného světa a skrze komunikaci s inteligencí přírody. Paracelsovi následovníci tuto inteligenci nazvali *natura sophia*, což odkazuje k moudrosti předávané světlem přírody. Na tom stojí jejich léčebné systémy a praxe, odrážející univerzální pravdy přírody. V jejich léčitelském řemesle jim radily rostliny, vedla je roční období a učily je rytmy a opakující se děje Země a vesmíru. Tyto léčitelské tradice jsou dodnes použitelné, protože pravdy odvozené od *natura sophia* nejsou časově omezeným poznáním; nejde o pomíjivé skutečnosti naší mysli, které opadají jako listí, nýbrž o filozofii moudrosti trvale zakořeněné v srdci.

Chceme-li porozumět přírodě jako celku, musíme pěstovat nový způsob hloubkového vnímání okolního světa; staří alchymisté hovořili o „tajném ohni“ uvědomění. Musíme se naučit dívat skrze svět způsobem, který se naprosto liší od vnímání a poznávání, jež jsme si osvojili v rámci našeho konvenčního kulturního modelu. Konvenční kulturní model ve své podstatě potlačuje jemný způsob nazírání, který odhaluje inteligenci vloženou do přirozeného světa. Pokud máme shromažďovat *natura sophia*, musíme se vzdát svých domnělých znalostí a své vnímání namířit jinak, abychom konečně porozuměli subtilnímu a přesvědčivému učení rostlin. Dokud se totiž nevyprázdníme,

nemůžeme být naplněni jejich živým jazykem. Přestože k nám mysl přírody nepromlouvá jazykem, na něj jsme zvyklí, v žádném případě nemlčí.

Chceme-li se napojit na moudrost přírody, musíme zvýšit svou citlivost vůči jemným vzorcům kůry, kořenů, listů a květů, vůči rytům země, cyklickému pohybu hvězd a duchu života, který je oživuje. Skrývá se v nich totiž hluboké tajemství. A toto tajemství je tu pro všechny, kteří se učí dívat novými očima. Návrat ke spojení s přirozeným světem není píděním se po informacích nebo údajích; je to hledání smyslu skrytého ve světě, který obýváme. Potřebujeme jen zlepšit zrak, abychom ho viděli, a postrčit srdce, aby mu rozumělo. Nechceme-li však přijít o schopnost rozpoznat jazyk země, musíme se zbavit toho, co nám vštěpuje svět.

DEKOLONIZACE NAŠEHO VNÍMÁNÍ

Když jsme se narodili na tuto planetu, naše vědomí bylo čisté, bylo to neošetřené pole možností. Když jsme vstoupili do života, vyrostla z nás batolata, jako dospívající jsme odmlouvali a nakonec přijali odpovědnost dospělých, postupně jsme se pošpinili, protože učitelé, rodiče a kultura ve velkém osévali pole našeho vědomí svou setbou. Šlo jim o to, abychom byli takoví, jaké nás *oni* chtěli mít, nikoliv takoví, jací *doopravdy jsme*. Když tato setba vzešla, vyrostly z ní požadované vzorce, které určují, jak myslíme, cítíme a vnímáme svět kolem sebe, a tvoří osobní masku překrývající vnitřní světlo naší pravé povahy. Takto začíná kolonizace lidské duše, kdy zemi v našem nitru zalévá beton světa, který tuhne v pevný sarkofág.

Stejnému procesu je vystavena naše planeta jako celek. Ačkoliv obvykle používáme slova „Země“ a „svět“ jako synonyma, jde o naprosté protiklady, které k sobě mají stejně daleko jako den a noc. „Svět“ vybudovali lidé, je zhmotněním jejich myšlenek, zatímco zemi stvořil zdroj vesmíru, cosi většího než my sami. „Svět“ je jako zmanipulované já, projekce lidské mysli, která se rozpíná a pokrývá Zemi, stejně jako pokrývá naši vnitřní podstatu. Ego, které není ve vztahu k duši správně nastaveno, plodí vnitřní nesoulad

a podobné je to se světem: není-li v souladu se zákony Země, způsobuje globální nerovnováhu.

My jsme bytostmi světa – odchované průmyslem, silně ovlivněné mediální kulturou, formované vědeckými paradigmaty a hnětené technologií. To vše nás odcizuje Zemi a naší vnitřní přirozenosti. Ve městech nás obklopují umělé výtvoř, jejichž prostřednictvím se projevuje lidská mysl. Současň stav planety je makrokosmickým odrazem duchovní choroby, která hldá v lidském vědomí: odtržení zmanipulovaného ega od naší duše. Tato trhlna mezi lidstvem a přírodou, mezi světem a Zemí nás vnitřně zraňuje a tato rána se zvětšuje a postihuje krevní řčiště planety. Chceme-li dospět k *natura sophia*, je na čase začít se zbavovat programové manipulace, která přichází od světa. Musíme nově nastavit své ego, aby rezonovalo s naší duší, a svět se tak dostal do souladu se Zemí.

Jedna z největších lží, jež je nám programově vštěpována, tvrdí, že v přírodě neexistuje žádná intelligence, že intelligence je poznávacím znamením lidstva, které stojí na nejvyšším stupni evoluce. Ve své namyšlenosti jsme označili všechno ve světě přírody – všechno, z čeho jsme se podle vědeckých názorů vyvinuli – za nevědomé, postrádající inteligenci a nekomunikující. Věda se domnívá, že naše velkolepost a oslnivost vzešla z neintelligentních forem života, jenže my se přesvědčíme, jak daleko od pravdy je takové tvrzení. Právě ona manipulace, kromě toho že podrývá naši schopnost učít se přímo od přírody, také produkuje způsob života vedoucí k masivním ekologickým škodám a ohrožující samoorganizaci samotného systému Gaii,* který nám dává život. Navíc zplodila kulturu fyzicky a duchovně velmi nezdravých lidských bytostí.

Tato kolonizace vnímání probíhá už velice dlouho. Chápání rostlin jako čehosi, co je v hierarchickém modelu života podřazeno lidem, odhalujeme už v samých základech západní filozofie. Mnoho náboženství a duchovních tradic se zřká fyzického světa ve prospěch posmrtného života v nebi, nebo lepšího

* V rámci teorie Gaii (podle starořecké bohyně země jménem Gaia), která byla poprvé formulována v šedesátých letech 20. století, je celá naše planeta, její živá i neživá složka, považována za superorganismus, který samoregulačními mechanismy udržuje Zemi obyvatelnou. Vědecký svět však tuto hypotézu spíše odmítá. – pozn. překl.

znovuzrození, což jsou opět koncepce, které člověka vzdalují Zemi. Co filozofie a mnohá náboženství zahájily, věda dokonala. Postupný rozvoj vědy nás dovedl k mechanistickému světónázoru, který smysl a inteligenci přirozených systémů zredukoval na čísla, míry a kvantifikovatelná data. Pokud vědci hledali v přírodě inteligenci, chápali ji ve specificky lidských dimenzích, nikdy ji tudíž nenašli.

Kombinace klasické západní filozofie, moderní vědy a náboženských konvencí vedla k nepřirozené kolonizaci lidské duše. Stephen Harrod Buhner o tom píše:

Široce rozšířený obrázek lidské výjimečnosti je založen na tvrzení, že jsme zásluhou našeho jedinečného, hypertrofovaného mozku obdařeni jedinečnou formou inteligence. Toto pevné přesvědčení se nezakládá na pravdě; stalo se jakýmsi intelektuálním imperialismem. Bylo a stále je využíváno k očerňování postoje – a mnozí se jej stále drží –, že svět a další organismy, s nimiž sdílíme tuto planetu, jsou živé, inteligentní a obdařené vědomím. (...) To vyústilo ve stvoření konceptuální monokultury, která nedohlédne za hranice vlastních omezení.²

Konceptuální monokultura. Tento nádherný obrat výstižně popisuje nynější stav lidského vědomí, které nás odcizuje přirozenému světu, považuje jej za neinteligentní a odmítá, že bychom v něm měli jakoukoliv ekologickou roli. Stejně jako zemědělská monokultura vede ke kolapsu ekologické soudržnosti, konceptuální monokultura vede k degradaci lidské duše, protože postavila mezi námi a přírodou zeď a odvedla nás z velké rady všech bytostí, které obývají tuto planetu.

Náš soudobý světónázor přirovnává přírodu ke stroji, v němž je každý prvek ekosystému pouhým motorem. Domníváme se, že dokážeme pochopit svět, jestliže ho rozmontujeme na jednotlivé části a spočteme je, stejně jako rozebíráme sekačku na trávu, abychom zjistili, jak pracuje. Vytrháváme část z celku, zkoumáme ji a pronášíme soudy o fungování celku, přičemž zapomínáme, že úvodní rozdělení úplně mění to, co zkoumáme. Máme-li pochopit systémy

přírody, nemůžeme se spoléhat výhradně na redukcionistický lineární model, protože příroda je ve své podstatě nelineární fenomén, který nelze uchopit v celé jeho celistvosti tak, že ho zredukujeme na jednotlivé části.

Rudolf Steiner napsal o vědě: „A nechť jsou její zásluhy o poznání této skutečnosti sebevětší, vytváří zároveň množství předsudků uzavírajících přístup k vyšším skutečnostem, jestliže prohlašuje za směrodatné pro všechno lidské vědění jen to, co je nezbytné a blahodárné pro její vědu.“⁵ Tyto „vyšší skutečnosti“ nejsou nezbytně prožitky mimo tělo v jakýchsi vzdálených dimenzích; tyto skutečnosti nalezneme tady a teď ve světě přírody.

První krok k získání *natura sophia* z přirozeného světa vyžaduje, abychom v globálním měřítku přehodnotili myšlenkové a věroučné systémy ohraničující možnosti našeho poznání a kultivovali nový způsob uvědomění, který je vlastní Zemi. Musíme spustit *nenaučený* proces, dekolonizaci vlastního vnímání. Musíme cíleně sestoupit do vnitřního pole vědomí, vytrhat plevel a invazivní porost manipulativních kulturních vzorců, které nám přikládají klacky na oči, a uvolnit prostor, kde může vzejít setba naší ryzí vnitřní podstaty, která ve vnější přírodě vidí pravdu.

Tento proces nás otevírá nové formě uvědomění, v jehož rámci se vědomí nesoustřeďuje výhradně v mozku, jak si obvykle myslíme. Začínáme chápat, že vědomí se rozpíná všude po našem organismu a v celém přirozeném světě, protože život *je* vědomí, čili celá Země je prostoupena smyslem, inteligencí a komunikací. Každá buňka našeho těla, každá orgánová soustava, každá subatomární struktura, každá složka našeho bytí obsahuje vědomí, protože skrze toto všechno proudí život. V tomto smyslu je vědomí tekuté, proměnlivé, schopné vlít se do jakékoliv části těla. Kde se nachází, závisí pouze na tom, kam umístíme svou pozornost. Většina lidí ji však už neumí umisťovat jinak než do hlavy. S takovým přístupem k životu se příliš daleko nedostaneme.

Díky tekuté povaze vědomí můžete vnímat jakoukoliv částí těla, jestliže tam vědomě nasměrujete svou pozornost. Jak se přesvědčíme v následující

* Podle českého překladu Zdeňka Váni. Viz Rudolf Steiner, *Theosofie: Úvod do nadmyslového poznání světa a určení člověka* (Praha: Baltazar, 1992). – pozn. překl.

kapitole, máme tři hlavní sídla vědomí. Každé z nich nám umožňuje nasávat a dekódovat smysl světa na jiné úrovni. Těmito sídly vědomí jsou mozek, srdce a solar plexus (sluneční pleteň). Odpovídají intelektuálnímu, intuitivnímu a instinktivnímu způsobu vnímání. Většině z nás je vštěpováno, že máme pobývat jen uvnitř intelektu. Jestliže se učíme směřovat své percepční schopnosti také do jiných ohnisek vědomí, vnímáme svět jinýma očima a otevíráme si dveře porozumění, které samotná mysl otevřít nedokáže.

Vědomí je schopno pobývat nejen na různých místech *uvnitř* těla, dokáže pobývat i *mimo* nás. Jestliže se naučíme setrvat ve stavu nezkalené pozornosti, pěstujeme celostní způsob vnímání, který nám dovoluje uvědomit si, že Země má vědomí a že světlo přírody v našem nitru je totožné se světlem přírody, jaké objevíme například v nitru rostliny. Jak sílí naše spojení se světlem přírody, nacházíme cestu na místa mimo nás, kde je světlo přírody také přítomno, do nitra bylin a stromů, kamenů, zvířat, řek, hor a dokonce celého ekosystému naší planety. Prostřednictvím světla přírody s těmito inteligentními silami přírody můžeme komunikovat. Zjišťujeme totiž, že jsou jedinečnými projevy celku.

INTELIGENCE PŘÍRODY

Než se začneme zabývat inteligencí skrytou v přírodě, musíme se zamyslet nad tím, jak definujeme inteligenci a přírodu. Prosazovaná definice „přírody“, o kterou se opírá většina lidí, praví, že jde o fenomén fyzického světa, z něhož je vyňato lidstvo a jeho výtvoř. Většina obyvatel západních zemí se zároveň domnívá, že inteligence je vyhrazena pouze světu lidí. Z obecně přijímaných výkladů obou pojmů tudíž vyplývá, že v přírodě je přítomnost inteligence naprosto vyloučena.

K tomu se vyjadřuje Jeremy Narby:

Příroda jakožto idea implikuje odpojení od světa. Pokud bychom se striktně drželi významu slov, inteligence v přírodě je dokonce

protimluv, protože inteligence vylučuje všechno kromě člověka a z přírody jsou pro změnu vyloučeni lidé. Výše uvedené však především ukazují, že naše koncepty, které nás oddělují od jiných druhů, brání našemu myšlení. Když hlenky projdou bludištěm,* zápolíme se slovy, protože data nezapadají do našich konceptů. Tím, kdo postrádá inteligenci, není příroda, jsou to naše vlastní koncepty.⁴

Encyklopedie definuje inteligenci jako „schopnost učit se, chápat nebo se vypořádat s novými či náročnými okolnostmi; zběhlost ve využívání rozumu; schopnost využít znalosti k ovlivnění našeho prostředí nebo schopnost myslet způsobem, který je podle objektivních kritérií, abstraktní.“⁵ Skutečnost, že inteligenci definujeme jako „využívání rozumu“ a „schopnost myslet způsobem, který je podle objektivních kritérií, abstraktní“, svědčí o tom, že ji chápeme jako produkt lidské mysli.

Slovo *intelligence* pochází z latinského obratu *inter legere*, což znamená „rozhodovat se“. Po hlubším prozkoumání přirozeného světa zjišťujeme, že různorodé prvky přírody se opravdu učí, chápou, zvládají nové okolnosti a ovlivňují své prostředí – *rozhodují se*. V tomto smyslu je příroda na základě definice inteligentní.

Inteligence prostupuje samotnou tkaninou, z níž je příroda utvořena, což souvisí se schopností živých forem zpracovat informaci ze svého okolí, číst komunikaci a regulovat se, aby mezi sebou a vnějším prostředím udržely stav dynamické rovnováhy. Tento proces se označuje jako „samoorganizace“, přičemž různé části se navzájem synchronizují, aby dospěly na novou úroveň celistvosti a provázanosti. Příroda se zkrátka rozhoduje, a činí tak s udivující ladností a nápaditostí, přestože nedisponuje „mozkem“, jako je ten náš. Na toto empirické chápání přírody upozornil fytoterapeut Stephen Harrod Buhner ve své průkopnické a převratné knize *Tajná učení rostlin*.

* Narážka na výzkum japonských vědců, kteří zjistili, že vápenatka mnohohlavá (*Physarum polycephalum*), jednobuněčný organismus patřící mezi hlenky (*Mycetozoa*), si pamatuje, předvídá a velmi efektivně se dokáže proplést miniaturním labyrintem. – pozn. překl.

Jak funguje samoorganizace? Jestliže vezmete shluk molekul a vložíte jej do uzavřeného systému, všimnete si, že každá molekula je v jistém smyslu individualita. Molekuly si počínají nahodile a zmateně, každá se chová a funguje nezávisle. Když se však molekuly přiblíží, nakonec se začnou těstě vázat a fungovat jako celek, jako soudržná jednotka. Části se spontánně synchronizují a vytvářejí nově organizovaný systém, u něhož se začíná projevovat chování a vlastnosti, které jednotlivé části předtím samy o sobě nevykazovaly. Zrodila se nová úroveň složitosti – nový organismus – a o takovém systému platí, že je samoorganizovanou jednotkou. Každá část má nezastupitelnou roli při udržování proměnlivé rovnováhy celku, a jakmile odstraníme dostatečné množství těchto částí, systém se zhroutí, přichází o schopnost samoorganizace a opět upadá do chaosu.⁶

Když tento nový systém interaguje se svým prostředím, čelí kolísání teplot, vlhkosti, atmosférického tlaku, elektromagnetických podnětů a možná také proudění vzduchu – cokoliv, co probíhá venku, může narušit jeho vnitřní rovnováhu. Takové výkyvy prostředí vyžadují, aby systém odpověděl, a toho je dosaženo skrze komunikaci celku s částmi, kdy celek informuje části o tom, co mají upravit, aby byla obnovena samoorganizace celku. Informace proudí zvenčí k celku, od celku putují k jeho částem, a jakmile se části přeorientují, informace proudí zpět k celku a od něj následně do okolního prostředí. Zatímco se toto odehrává, nový systém se postupně učí a získává na složitosti a přizpůsobivosti. V podstatě je stále inteligentnější. Přesně takto bakterie získává odolnost vůči antibiotikům, rostlina vyvíjí obranný mechanismus proti škůdcům, ekosystémy se přizpůsobují střídání ročních období a imunitní systém reaguje na patogeny.

Tento samoorganizovaný systém může interagovat s jinými samoorganizovanými systémy a zapojovat se do spontánní synchronizace, čímž vzniká zcela nový systém, který se vyznačuje vlastními, jedinečnými formami chování, ještě novátorstějšími (a složitějšími), než jaké vykazovaly jeho části. Celky se skládají z částí, které jsou vůči sobě celky složenými z článků nižší úrovně, a tyto články tvoří součásti ještě nižší úrovně. Tak to pokračuje donekonečna, přičemž na každé úrovni narážíme na samoorganizaci. Proces samoorganizace se řídí čímsi, co západní mystické tradice nazývají „princip sympatie“.

Výše uvedené je základem organizace přirozeného světa. Protony, elektrony a neutrony se spojují, aby vytvořily atomy, které se pro změnu spojují, aby vytvořily molekuly. V živých organismech se molekuly samy organizují, aby vytvořily orgány, a ty se synchronizují a vytvářejí buňky. Buňky se sdružují a vytvářejí tkáně, které se samy organizují a vytvářejí orgány. Orgány se pak řetězí do orgánových soustav. Orgánové soustavy tvoří organismy, které se spojují a vytvářejí ekosystémy. Ekosystémy tvoří samotnou planetu, která je sama o sobě samoorganizovaným, inteligentním organismem, složeným z miliard a miliard samoorganizovaných částí (kde lidé jsou jen jednou z mnoha jeho částí). Planety se sdružují a vytvářejí strukturu naší sluneční soustavy a tak dále, a tak dále. Tento proces můžeme sledovat široko daleko do vesmíru a opačným směrem hluboko do sféry subatomárních částic. Každý článek je jedinečným samoorganizovaným systémem, který se podílí na formování vyšší úrovně celistvosti, ale zůstává pouze menší částí většího systému. Všemi stupni života prostupuje jediný fraktální vzorec přírody.

Toto vše je odpovědí na otázku, proč studiem částí nemůžeme dospět k pochopení celku. Celek je větší než čistý souhrn jeho částí, a jakmile odstraníme dostatečný počet částí, samoorganizace se naruší. Stejně tak nemůžeme porozumět lidské bytosti pouze na základě pitvy mrtvého těla, rostlině díky vložení pod mikroskop a léčivce díky izolaci určitých organických sloučenin. Musíme vše vidět ve vztahu k celku, který je třeba podrobit přímému zkoumání. Fytoterapeuti jsou vlastně samoorganizovanými bytostmi, jejichž celistvost přesahuje je samotné a zahrnuje i rostliny, které se tak stávají jejich součástí.

Celý proces samoorganizace uvnitř přírody je postaven na inteligentní komunikaci a vzájemných reakcích celku a částí a celku a prostředí, v němž se nachází. Biologické systémy jsou neuvěřitelně přesné a konkrétní, co se týká schopnosti rozumět jazyku svého okolí a přijít s inteligentními odpověďmi, které prostřednictvím komunikace systémů s jejich jednotlivými složkami udržují rovnováhu.

Jedním z nejdůležitějších komunikačních nástrojů uvnitř přirozeného světa, zvláště v rostlinné říši, je elektromagnetické spektrum. Všechny živé

organismy vysílají elektromagnetické signály a tyto signály obsahují sdělení – jde o komunikaci uvnitř samotného organismu, ale také s prostředím, které ho obklopuje.

Naše vlastní tělo využívá elektromagnetickou signalizaci, aby dosáhlo významných fyziologických výkonů, počínaje regulací srdečního rytmu a mezibuněčnou signalizací a komunikací a konče otevíráním a zavíráním iontových kanálů buněčné membrány, což umožňuje, aby se dovnitř dostaly živiny a kyslík a ven odpadní látky. Celý přirozený svět využívá elektromagnetickou formu komunikace, třeba když jsou včely vábeny k opylování, když ptáky během migrace vedou energetické linie nebo když rostliny v reakci na škůdce vylučují obranné organické látky. Samotná samoorganizace živých organismů probíhá díky elektromagnetické komunikaci. Elektromagnetické spektrum dokonce můžeme považovat za základní prostředek pozemské komunikace a s velkou pravděpodobností také za základ komunikace mimo prostor naší planety. Jde o přímý vědecký důkaz *natura sophia*, o níž hovořili staří filozofové.

Podstatou většiny moderních technologií je využití elektromagnetismu. Jako příklad lze uvést Wi-Fi, rozhlas, televizi nebo mobilní telefony. Většina lidských vymožeností vychází ze vzorce, který se v přírodě již dávno projevuje, ale uplatňuje se jinak. Namátkou s internetem se lze v odlišné podobě setkat pod povrchem země, u mykorhizy. Jde o vysoce samoorganizovanou komunikační síť hub, která prochází ekosystémy.

Elektromagnetické spektrum se projevuje vlněním, kdy se střídají dvě krajní polohy a v závislosti na konkrétní frekvenci se liší amplituda a rychlost vlnění (v této souvislosti lze hovořit o oscilačním schématu). Oscilační schéma elektromagnetické frekvence je dáno povahou informace zakódované v té které frekvenci. Zatímco elektromagnetická variabilita je stejně nesmírná jako možnosti stvořeného, univerzální vlastností elektromagnetické dimenze je, že *vždy obsahuje informaci* a že veškerý biologický život jak vysílá, tak přijímá elektromagnetické signály. V tomto smyslu má vše svou specifickou vibrační kvalitu v podobě vlny, která prochází jejími součástmi.

Možnosti organismu rozluštit elektromagnetickou informaci závisejí na jeho schopnosti být ve stavu koherence, kdy synchronizuje své pole s poli

těch, se kterými přichází do styku. Čím lépe se organismu daří prodlévat ve stavu koherence – tedy čím více buněk v těle se navzájem spojuje, nebo čím je organismus samoorganizovanější –, tím větší bude jeho schopnost vnímat a zesilovat slabé signály a zaměřovat se na ně, aby si mohl vyložit, co se v nich skrývá. Můžeme si to představit jako schopnost organismu správně naladit svou vnitřní frekvenci, aby mohl vnímat specifické elektromagnetické signály. Tím roste šance, že udrží v chodu samoorganizaci, protože se posiluje jeho schopnost přijímat širší škálu signálů a systém se učí a rozvíjí svou provázanost. Díky tomu je ve větším souladu se svým okolím, posunuje se na vyšší inteligenční úroveň a dokáže vyprodukovat sofistikovanější a komplexnější odpovědi. (Chcete-li se o procesu molekulární samoorganizace a elektromagnetické komunikace dozvědět více, vřele doporučuji Buhnerovu knihu *Tajná učení rostlin*.)

Dynamika molekulární samoorganizace a elektronická dimenze představují vědecký výklad toho, o čem dávní myslitelé celou dobu mluvili: příroda je inteligentní, živá a vzájemně provázaná ohromnou sítí synergické komunikace. A my jsme toho součástí.

Jak se přesvědčíme, v našem těle je největším zdrojem a přijímačem elektromagnetických kmitočtů srdce. Jestliže je celé tělo vůči srdci ve stavu koherence, stáváte se nesmírně citlivým dekodérem informace, která přichází v elektromagnetické dimenzi života. Také rostliny vysílají a přijímají elektromagnetickou informaci a my můžeme tento neviditelný proud využít k vědomé komunikaci s nimi. Děje se tak způsobem značně přesahujícím možnosti linearitu, kterou se vyznačují slova.

Jestliže chceme zahladit rozpor mezi světem a Zemí, musíme jej nejprve zacelit uvnitř nás samých tím, že zašijeme trhlínu zejíci mezi srdcem a myslí, mezi srdcem přírody a naším srdcem. Takto vyléčíme srdce světa. Hodláme-li se pustit do shromažďování *natura sophia*, musíme se naučit dohlédnout za překážky, které moderní svět klade do cesty našemu vnímání, a rozpoznat živou inteligenci země. Toho lze dosáhnout jenom skrze *gnosis cardiaca* – vědění srdce.

2 GNOSIS CARDIACA

*Nemá snad jádro přírody člověk v srdci svém? **

– JOHANN WOLFGANG VON GOETHE¹

Gnosis cardiaca znamená, že moudrost přírody nabýváme skrze přímou zkušenost srdce. Máme-li opravdu vkročit do říše přírody, musíme potlačit svou racionalitu, zapomenout na své znalosti botaniky a chemie, ba dokonce odložit naše fytotherapeutické systémy, protože jakýkoliv potenciální zásah mysli by oslaboval naši schopnost přímo vnímat inteligenci, již jsou rostliny obdařeny. Jestliže chceme překročit meze fytotherapeutického poznání a okusit moudrost léčivých rostlin, musíme ze sídla mysli sestoupit do vnitřní svatyně, která se nachází uvnitř naší hrudi.

CESTY K POZNÁNÍ: INSTINKT, INTELEKT A INTUICE

Nervová soustava je jednou z našich nejdynamičtějších orgánových soustav. Najdeme ji všude v našem těle, ovlivňuje všechny orgány a tkáně, a to buď přímo, prostřednictvím nervových vzruchů, nebo nepřímo, skrze dohled nad jejich zásobením krví. V těle máme tři hlavní shluky nervových tkání, a ty jsou našimi největšími biologickými oscilátory. Tyto nervové sítě – nacházející se ve střevech, srdci a mozku – jsou hlavními sídly vědomí a každé z nich vnímá svět svým jedinečným způsobem.

Každý z těchto nervových shluků reprezentuje určitou cestu k poznání, způsob vnímání světa, a každý má k dispozici jedinečný postup, jak získat

* *Ist nicht der Kern der Natur Menschen im Herzen?* Jde o závěr básně „Ultimatum“ z roku 1821, která patří do cyklu *Gott und Welt* („Bůh a svět“). – pozn. překl.

a rozluštit sdělení. Tato místa by mohla symbolizovat tři úrovně našeho já: břicho představuje instinktivní já, mozek intelektuální já a srdce intuitivní já. Žádné z těchto center není lepší ani horší než jiné; jednoduše vnímají a chápou svět rozdílně. Potíže začínají teprve ve chvíli, kdy přestanou být v rovnováze, jsou podvyživená, oslabená nebo zakrnělá. Přesně to se přihodilo modernímu světu, který velebí intelekt a snižuje význam instinktů a intuice.

V trávicím traktu sídlí naše zvířecí instinkty, které se projevují například pověstným šimráním v žaludku. Je to naše fundamentální instinktivní já, jehož hlavním zájmem je přežití, hluboko vtištěné do dvou set tisíc let vývoje našeho druhu. Instinktivní já se v první řadě zaměřuje na sebezáchovu, chrání nás před nebezpečím přicházejícím z okolního prostředí a dává podněty k doplňování tekutin, přijímání potravy a rozmnožování. Instinktivní já často operuje mimo zorné pole naší vědomé pozornosti, zvláště v moderním světě, kde se žije tak snadno (přinejmenším z pohledu instinktivního já; zdá se však, že intelektuální já neustále vymýšlí tisíc a jeden způsob, jak život zkomplikovat). V současnosti málokomu dělá vrásky hledání čisté vody, zajištění dostatku potravy, obstarání přiměřeného přístřeší, ochrana před útoky divokých zvířat nebo zásobení se palivovým dřevem, díky němuž by přečkal v teple chladnou zimní noc.

Instinktivní já lze chápat také jako inteligenci přírody uvnitř našeho těla. Z našeho pohledu je štěstím, že většina toho, co i dnes potřebujeme k přežití, se odehrává mimo náš vědomý dohled a nevyžaduje intelektuální, ba ani intuitivní pochopení. To tělesný instinkt zajišťuje, že nám tluč srdce, plíce dýchají, během trávení potravy se vylučují trávicí šťávy a naše buňky pracují.

Raný vývoj lidstva se točil především kolem instinktivního já, protože život naplňoval boj o přežití. S rozvojem společnosti rostla míra bezpečí a naše životní síla se mohla přesunout z břicha do zcela nové dimenze vnímání: do srdce, v němž zakoušíme hodnoty, emoční pravdy a lži, vztahy, vazby a smysl života. Prostřednictvím srdce vnímáme svět kolem sebe jako obdařený vědomím, inteligentní a komunikující. Když se srdce otevřelo, lidský organismus vystoupil ze stínu pouhého přežívání a ponořil se do hlubokých vod komunikace s přírodou.

Jak šel čas, lidské vědomí se postupně povznášelo od instinktu a intuice k intelektu, což vedlo ke zformování mysli. Na scénu vkročila věda, průmysl a technologické revoluce. S dalším vývojem a kultivací lineární mysli jsme fakticky odřízli svou pozornost od orgánů vnímání, které nám zajišťovaly přímé spojení se Zemí. Rozvoj lidské duše přímo souvisí se schopností vědomě přesunout vnímání do intuitivního srdce a instinktivního břicha, abychom mohli navázat spojení s inteligencí přirozeného světa.

Prostřednictvím mysli rozebíráme věci na jejich základní složky se záměrem analyzovat je. Snažíme se totiž přijít na kloub celku tak, že jej okleštíme na soubor jeho částí. Mysl nemá ani ponětí, co je jednota. Paradoxní je, že jakmile od celku oddělíme nějakou část, vytrhneme ji z přirozených souvislostí a přimějeme fungovat odlišně. V hloubi lidské přirozenosti dřímá touha po celistvosti, jenže upřený pohled rozumu vidí kousky, nikoliv vzorce, části, nikoliv celky. Dílo samotného intelektu nám nikdy nemůže přinést naplnění. Intelekt nikdy nedokáže poskytnout to, co hledáme.

I když vezmeme do ruky lidský mozek, rozpitváme lidské srdce nebo zmapujeme všechny biochemické procesy, které probíhají v rámci fyziologie člověka, nemůžeme říct: „Nyní jsme porozuměli lidem.“ Co umění? Co láska, krása a radost? Co boj, vášeň a trauma? Co *podstata*, která z nás dělá člověka? Nic z toho nelze pochopit na základě pitvy. Jestliže chceme pochopit, co z nás dělá člověka, musíme zažít a nezprostředkovaně pozorovat lidskou bytost *naživo*, nikoliv v laboratorních podmínkách nebo Petriho misce. Kvůli tomu se musíme obrátit na zkušené, vnímavé, intuitivní srdce.

Intuitivní srdce vidí v životě provázaný a jednotný vzorec. Harmonizuje tělo a mysl v jeden celek. Prostřednictvím intuitivního srdce se to, co vnímá tělo, převádí na informaci srozumitelnou mysli a na základě určitých vzorců se mění v hmatový vjem. Srdce je totiž těžištěm, středem, který propojuje nestálé elementy mysli a ducha se stabilními elementy vnímání a prožívání. V tomto smyslu se stará o mnohostranný způsob vnímání, který je ve své podstatě synestetický – všechny smysly splývají v jedno. Moderní kultura často spojuje intuici se schopností cítit se do pocitů a emocí druhých (jak se přesvědčíme, pocity a emoce jsou prvky vnímání prostřednictvím srdce),

ale opravdový dar intuice nám umožňuje vidět vzorce a propojení i tam, kde to uniká rozlišovacím schopnostem lineárního myšlení, které operuje s řetězcem příčin a následků. Intuice se probouzí ve chvíli, kdy srdce a mysl dospějí k napojení a propojení a kdy se v našem nitru ze zjevně nehmotného zdroje vynoří porozumění.

Jestliže žijeme s intuitivním vědomím, s vědomím, jehož ohniskem je srdce, vnímáme, že Země je živá. Rostliny na nás hovoří dávno zapomenutým tajným jazykem. Příroda se otevírá jako kniha a každá z jejích řek, hor, rostlin a zvířat používá jedinečné nářečí. Intuitivní vědomí se nezaměřuje na části rostliny, nýbrž na vzorce její celistvosti. Srdce se neomezuje na pacientovy příznaky, místo toho jej zajímá celá bytost, celý jeho život. V tomto smyslu nám srdce ukazuje jednotu života. Jestliže poznáváme srdcem, komunikace neprobíhá na verbální, lineární úrovni, jako je tomu u intelektu, ani na úrovni reakcí potřebných pro přežití. Odehrává se prostřednictvím ohromné a jemné škály *pocitů*.

Má-li naše vědomí dospět do stavu opravdového celistvého vnímání, kdy využíváme celého spektra naší pozornosti, musejí se instinkt, intelekt a intuice navzájem sladit. Každý z darů vnímání je třeba uznat a ctít pro jeho přínosy a zároveň chápat v rámci jeho omezení. Jestliže jakákoliv z těchto schopností převládne a zbylých se nedostává, způsob, jak pohlížíme na svět, se dostane do nerovnováhy. Jestliže nám tedy jde o univerzální pojetí fyto terapie, musíme začít nastavením vědomé rovnováhy mezi instinktivním vnímáním, racionálním uvažováním a intuitivním chápáním. Pokud v masovém měřítku uspějeme, dočkáme se nové doby, kdy svět vytvoří soudržný celek se Zemí.

Díky harmonizaci zmíněných tří způsobů poznávání je nakonec nebudeme vnímat odděleně, ale jako tři elementy trojjediného vědomí. Sloučení těchto tří způsobů poznávání znamená pociťovat srdcem, prožívat mozkiem a myslet tělem. Tato synestetická percepce se odráží ve zostřené pozornosti, kterou nutně potřebujeme, abychom dokázali číst v knize přírody a vyznali se ve vnitřním světě rostlin. Soulad světa kolem nás si můžeme uvědomit teprve tehdy, až sami v sobě zharmonizujeme vnímání.

Z výše uvedených způsobů poznávání je mostem ke světlu přírody, k existenciálním pravdám vepsaným do Země, právě dar intuice, který sídlí v našem

srdci. Intelekt bez intuice, mysl bez srdce jsou vskutku nebezpečné záležitosti – forma šílenství, která ničí Zemi. Musíme znovu otevřít svá srdce, osvojovat si a pěstovat schopnost přesunout do něj své vědomí, protože srdce je středem naší bytosti, skrze nějž se propojujeme se středem všech bytostí. Díky nesmírnému tichu, které lze nalézt v intuitivním srdci, můžeme zaslechnout zapomenutý jazyk země.

MOUDROST SRDCE

V našem jazyce se zachovaly některé střípky pravdivého poznání, že srdce je čímsi víc než pouhým orgánem, který pumpuje do celého těla krev. Stále používáme ustálená spojení, která naznačují, že srdce je centrem naší emoční skutečnosti a jeho inteligence předčí inteligenci mozku.

Například když si věříme a následujeme svůj životní cíl, říká se o nás, že „jdeme za hlasem svého srdce“. Jestliže se rozejdeme s milovanou osobou, nebo nás souží odmítnutí, máme „zlomené srdce“. Jsme-li rozčarováni životem a propadáme pesimismu, někdy se zatvrdíme a míváme „srdce z kamene“. Také „ze srdce rádi“ hostíme lidi a býváme „srdeční“ nebo máme „vřelé srdce“. Když něco děláte naplno, „dáváte do toho celé srdce“. Také můžeme překročit hranice hmatatelné zkušenosti a faktů a konstatovat, že vám „srdce napovědělo“. Zvon má uvnitř „srdce“ a hlávkový salát „srdíčko“. To, že některé z nejvyšších ctností, jichž jsou lidé schopni, dáváme do souvislosti se srdcem, hodně znamená. Soucit, laskavost, péče, láska, ocenění, uznání a milosrdenství, to vše jsou kvality, které se vynořují odkudsi pozza našeho intelektu.

Moderní společnost bohužel nahlíží na srdce jako na cosi sentimentálního, přetékajícího emocemi, tudíž hloupého. Na žebříčku důležitosti srdci vyhrazuje místo pod oslavovanými intelektuálními počiny a velebeným vyšším vzděláním. V naší společnosti se upřednostňuje dráha lékaře nebo právníka, zatímco lidé, kteří se projevují skrze srdce – výtvarníci, básníci, tanečníci, hudebníci, vizionáři našeho světa –, bývají obvykle špatně pochopeni a v kultuře, již dominuje intelekt, těžce zápasí o své místo na slunci.

Lze se pak divit, že v západních společnostech jsou zabijákem číslo jedna srdeční choroby? Je možné, že není na vině pouze přemíra cholesterolu nebo nedostatek pohybu, ale na hlubší úrovni to pramení z nadvlády intelektu a naší zapomnětivosti? Zapomínáme, že srdce má specifickou roli ve vnímání a poznávání. Jsou naše srdce fyzicky a emočně chorá, protože jsme zapomněli, jak duchovně žít z toho, co nabízejí?

FYZIOLOGIE SRDCE

V poslední době mnoho vědeckých důkazů demaskovalo mýtus, že srdce je pouze pumpou na krev. Nově se etablojící obor neurokardiologie odhalil, že srdce je pevně propojené s nervovou a endokrinní soustavou a jde o orgán, který zásadně určuje fyziologickou integritu a rovnováhu celého těla. V Buhnerově knize *Tajná učení rostlin* se mluví o vazbách mezi kardiální fyziologií a senzorickým, vnímavým, myslícím srdcem. Velký dík patří také Docu Childreovi, Howardu Martinovi a výzkumným pracovníkům HeartMath Institute, kteří se věnovali zkoumání srdce a jeho vlivu na regulaci fyziologických procesů a emocí a kteří prokázali, že srdce je obdařeno jedinečnou formou inteligence.

Srdce se nyní považuje za „primární mozek“, protože během vývoje zárodku v děloze vzniká jako první. Srdce má dokonce vlastní paměť, nervové buňky a neuroplasticitu, a jak prokázala práce neurokardiologa dr. J. Andrewa Armoura, přímo upravuje fungování mozku.²

Srdci se nabízejí čtyři základní cesty, jak se spojit s mozkem: neurologická, biochemická, biofyzikální a elektromagnetická. Spojení se uskutečňuje prostřednictvím nervových vzruchů, neurotransmiterů, hormonů, tlakových vln a elektrických a magnetických impulsů. Rozehrává se tak dynamický koncert komunikace, který obsáhne a reguluje naši fyziologickou celistvost. Jeho šéfdirigentem je srdce.³

Srdce je složité vetkáno do skryté struktury naší centrální nervové soustavy a je pevně napojeno přímo na mozek. Srdce a mozek spolu neustále